

Reactieformulier

Consultatie NBA-handreiking 1153 - Frauderisicoanalyse

Consultatieperiode loopt tot en met 16 september 2024

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Instructies voor respondenten

We verzoeken u de consultatiereactie uiterlijk aan te leveren op **16 september 2024**.

Dit reactieformulier is bedoeld voor het geven van uw consultatiereactie op de concept NBA-handreiking 1153. Het gebruik van dit document zal de verzameling en analyse van consultatiereacties door de NBA vergemakkelijken.

U kunt reageren op alle vragen of alleen geselecteerde vragen. Om uw consultatiereactie zo goed mogelijk te kunnen behandelen, verzoeken we het volgende:

- Geef uw algemene reactie door middel van de 'drop-down' keuzemenu's.
- Geef de reden voor uw antwoorden bij de gedetailleerde reactie. Als u het niet eens bent met de voorstellen in de handreiking, geef dan uw specifieke redenen en specifieke suggesties aan voor het wijzigen van de handreiking.
- Benoem zo specifiek mogelijk waar uw consultatiereactie betrekking op heeft, bijvoorbeeld door te verwijzen naar specifieke paragrafen, voorbeelden of alinea's in de handreiking.
- Vermijd het invoegen van tabellen of tekstvakken in het formulier bij het geven van uw antwoorden op de consultatievragen, omdat dit de verzameling van de reacties zal bemoeilijken.
- Dien uw opmerkingen in met behulp van dit formulier, zonder een begeleidende brief of een samenvatting van uw belangrijkste punten. Benoem in plaats daarvan eventuele belangrijke punten zoveel mogelijk in uw antwoorden op de vragen.

Uw reactieformulier kunt u zenden naar: consultaties@nba.nl. De NBA vindt het belangrijk om transparant te zijn over de reacties die zij krijgt met betrekking tot voorgestelde regelgeving en toelichtingen daarop. Daarom vragen wij om bij indiening van uw reactie aan te geven of wij uw reactie wel of niet mogen publiceren op de website van de NBA.

Onderdeel A: Uw gegevens

Naam van uw organisatie (of uw naam als u een reactie indient in persoonlijke hoedanigheid)	IIA Nederland
Naam/namen van verantwoordelijke(n) voor deze indiening (of laat leeg als dit hetzelfde is als hierboven)	drs Peter Hartog RA CIA (Directeur Vaktechniek IIA) drs Innes Rinkes RA CIA (IIA Professional Practice Group Fraude en medewerker KPN Internal Audit)
Naam van contactpersoon voor deze reactie (of laat leeg als dit hetzelfde is als hierboven)	
E-mailadres van contactpersoon	peter.hartog@iia.nl innes.rinkes@iia.nl

Onderdeel B: Antwoorden op de consultatievragen

Voor elke vraag, begint u met uw algemene antwoord op de vraag middels de keuzelijst. Geef uw gedetailleerde opmerkingen, indien van toepassing, daaronder bij de behorende sectie.

1. *Wat vindt u in het algemeen van de opzet en duidelijkheid van deze handreiking?*

Algemene reactie: Goed

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Overall vinden wij dit een goed geschreven en duidelijke handreiking. Het achterliggende doel is helder. Zorgen dat de externe accountant bij zijn werkzaamheden adequate werkzaamheden uitvoert om het risico van materiele afwijkingen in de jaarrekening als gevolg van fraude te adresseren.

Wij missen echter het volgende in deze handreiking:

1. Hoe kunnen externe accountant, de client en de internal auditfunctie van het bedrijf zo optimaal mogelijk samenwerken?

Wij hebben dit aspect uitgewerkt in de beantwoording van vraag 4g hieronder.

2. *Wat vindt u van het samenvattende schema in afbeelding 2 op pagina 4?*

Algemene reactie: Voldoende

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Visueel is het niet direct duidelijk wat er precies in de 4 kwadranten staat. Er staat nu 4x fraude in de vergrootglazen. Het lijkt ons beter om dikgedrukt op te nemen wat de kernwaarden zijn in deze 4 kwadranten. Daarnaast adviseren wij meer visueel expliciet te maken dat deze handreiking gaat over het kwadrant linksboven.

3. *Is de toepassing van Standaard 240 en, meer specifiek, het door de accountant te volgen proces van de frauderisicoanalyse duidelijk uitgelegd?*

Algemene reactie: Zeer duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Nvt

4. Verdiepende onderwerpen

a) *Is de uitwerking dat aanwezige maatregelen van interne beheersing binnen de entiteit geen positieve invloed hebben op de frauderisicoanalyse duidelijk (paragraaf 2.2)?*

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Op zich staat het er duidelijk en zou dit voor accountants ook geen nieuw feit moeten zijn. Echter kan nog wat duidelijker worden beschreven waarom het ontbreken van goede maatregelen van interne controle op zich kunnen leiden tot fraude risicofactoren. Het zou ook niet verkeerd zijn om dit te illustreren met een voorbeeld.

b) Is het onderscheid in frauduleuze financiële verslaggeving en oneigenlijke toe-eigening van activa duidelijk (paragraaf 2.3)?

Algemene reactie: Zeer duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Nvt

c) Is de toelichting op de frauderisicofactoren duidelijk (hoofdstuk 3), inclusief de toelichting op de fraudedriehoek (paragraaf 3.3)?

Algemene reactie: Zeer duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Nvt

d) Is de evaluatie van frauderisicofactoren om te komen tot frauderisico's (hoofdstuk 4) duidelijk? En is de uitleg en het diagram in paragraaf 4.2 rondom het gebruik van het spectrum (waarschijnlijkheid x orde van grootte) duidelijk?

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Nvt

e) Wat vindt u van de toelichting op het veronderstelde frauderisico van doorbreking van de interne beheersing door het management (paragraaf 5.1)?

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Nvt

f) Wat vindt u van de toelichting op het veronderstelde frauderisico van de opbrengstverantwoording? Is de uiteenzetting van de hoofregel en de uitzondering (paragraaf 5.2) duidelijk?

Algemene reactie: Zeer duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Nvt

g) Mist u nog andere onderwerpen waarop verdieping gewenst is? Zo ja, kunt u dit en de bijbehorende prioritering hiervan motiveren

Algemene reactie: Ja

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Zoals in de inleiding reeds gesteld missen wij in deze handreiking concrete aanbevelingen hoe gebruik te maken van de werkzaamheden en kennis van de internal auditfunctie bij een client. Wij lichten dat hieronder toe:

Gebruikmaken van de werkzaamheden en kennis van de internal auditfunctie (IAF) bij een client.

Bij cliënten met een grotere omvang is veelal een IAF actief. Volgens de internationale beroepsvoorschriften van de internal auditors (het International Professional Practice Framework), worden (in de nieuwe Global Internal Audit Standards, die per januari 2025 effectief zijn) aan de internal auditors minimaal de volgende eisen gesteld met betrekking tot fraude:

- Internal auditors zullen competenties ontwikkelen met betrekking tot wijdverbreide risico's zoals fraude (standaard 3.1 Competentie)
- Internal Auditors moeten de nodige beroepsmatige zorgvuldigheid betrachten door de aard, omstandigheden en vereisten van de te verlenen diensten te beoordelen waaronder de waarschijnlijkheid van aanzienlijke fouten, fraude, niet-naleving en andere risico's.
- Zij dienen in het internal audit plan rekening te houden met de dekking van frauderisico's, de effectiviteit van compliance en ethische programma's van de organisatie (standaard 9.4)
- De internal auditor spreekt met het bestuur over risico-acceptatie, waaronder het risico op fraude (standaard 11.5).
- Internal auditors moeten voor opdrachtaanvaarding inzicht krijgen in de te beoordelen activiteit om de relevante risico's te kunnen beoordelen. Het risico in verband met fraude wordt specifiek benoemd (standaard 13.2).

Samenvattend heeft de internal auditor al veel werkzaamheden gedaan om de risico's met betrekking tot fraude in kaart te brengen. Daarnaast heeft zij vermoedelijk ook al werkzaamheden uitgevoerd om vast te stellen of dit risico zich heeft gemanifesteerd en hierover rapportages opgesteld en deze gedeeld met management en bestuur van de organisatie. Nota bene dat uit onderzoek blijkt dat veel fraudes ook ontdekt worden door de internal audit diensten.

Het zou goed zijn als de extern accountant zich vergewist van alle werkzaamheden en uitkomsten die de internal audit dienst op dit gebied al heeft gedaan. Wij zouden dit graag toegevoegd zien worden aan paragraaf 2.1 "Inzicht in de entiteit". van de handreiking Het kennisdelen kan door middel van het overdragen van rapportages en/of door het voeren van gesprekken.

Tevens kunnen in samenspraak werkzaamheden worden uitgevoerd die het fraudebewustzijn bij de client vergroten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een "fraud maturity assessment", uitgevoerd door de client onder begeleiding van de internal audit dienst. De uitkomsten geven de extern accountant een goede basis voor de inschatting in welke mate het bedrijf zich bewust is van het frauderisico en hoe deze hier naar handelt.

5. Voorbeelden

a) *Zijn de voorbeelden (in de paragrafen 4.3, 4.4, 5.1 en 5.3) helder en illustratief?*

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

- Het voorbeeld in paragraaf 4.3 is niet echt een voorbeeld maar een uitspraak van de accountantskamer. Wij zouden deze ook zo duiden.
- De voorbeelden in paragraaf 5.1 gaan allen over het anders presenteren van de financiële positie. Misschien is het goed om ook andere voorbeelden van fraude door management override van controls op te nemen. Bijvoorbeeld het anders presenteren van bepaalde KPI's of het illegaal lozen van afvalstoffen.
- Voorbeeld 2 van paragraaf 5.2; goed om expliciet te maken waar deze fraude in kan zitten, namelijk het niet verantwoorden van de verkregen liquide middelen en deze onttrekken aan de huishouding.
- Voorbeeld 4 van paragraaf 5.2. Ook hier kan duidelijker gemaakt worden hoe de fraudeur hier waarde kan onttrekken aan de organisatie.

b) *Kunt u aanvullende voorbeelden aanleveren die toezien op de verdiepende onderwerpen?*

Algemene reactie: Nee

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Nvt, de genoemde voorbeelden zijn ons inziens voldoende duidelijk.

c) *Kunt u voorbeelden aanleveren van hoe u uw cliënt heeft gestimuleerd een interne frauderisicoanalyse op te stellen, en hoe u deze analyse hebt gebruikt bij de uitvoering van uw eigen frauderisicoanalyse?*

Algemene reactie: Ja

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Dit antwoord is geschreven vanuit de optiek van de internal auditfunctie.

Het is in de eerste plaats van belang dat de organisatie zich voldoende bewust is van wat onder fraude wordt verstaan en hoe deze zich kan manifesteren. Een goede manier om hier mee te starten is door het organiseren van fraude bewustzijn sessies (fraud awareness). Dit kan door in werkgroep vorm met relevante afdelingen binnen het bedrijf kennis te delen vanuit de internal auditor en extern accountant.

Pas als men zich dit voldoende bewust is, is onze ervaring, kan men ook de risico's in de eigen (deel) organisatie beter identificeren.

In vervolg gesprekken of brainstorm sessies kunnen dan de fraude risico's heel specifiek aan de orde komen.

Wanneer ook die stap is gezet is het raadzaam om de organisatie (onderdelen) een zogenaamde fraude volwassenheidsurvey in te laten vullen. Dit brengt de huidige situatie in kaart in hoeverre de bestaande fraude risico's worden afgedekt door middel van interne controles, regels en richtlijnen.

Het management kan vervolgens gevraagd worden welk volwassenheidsniveau zij ambiëren. Hierna kunnen acties in gang worden gezet om het organisatieonderdeel te laten groeien naar een volgende fase van volwassenheid.

6. *Zijn de vereisten ten aanzien van het documenteren van de verschillende werkstappen in het proces van de frauderisicoanalyse voldoende duidelijk?*

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Nvt

7. *Recent is de NBA-handreiking 1137 (corruptie, werkzaamheden van de accountant) geactualiseerd. Hierin wordt een link gelegd naar fraude en de frauderisicoanalyse. Is de uitwerking in deze NBA-handreiking 1153 volgens u voldoende duidelijk en consistent met de NBA-handreiking 1137?*

Algemene reactie: NVT

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Dit aspect is door ons niet beoordeeld.

8. *Heeft u nog andere adviezen en/of opmerkingen met betrekking tot de NBA-handreiking 1153?*

Algemene reactie: Ja

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Wij beseffen dat de scope van deze handreiking het verkrijgen van inzicht in de te controleren organisatie betreft en het op basis daarvan identificeren en evalueren van frauderisicofactoren en het inschatten en specificeren van frauderisico's. De handreiking gaat niet in op de vervolgstappen die nodig zijn bij aanwijzingen voor en vermoedens van fraude.

De onderstaande activiteiten hebben wat dat betreft een ambivalent karakter en zouden ook opgenomen kunnen worden in paragraaf 2.5 van de handreiking die ziet op de activiteiten benodigd voor het verzamelen van informatie omtrent fraude risico (factoren):

- De accountant zou ook moeten kijken naar de klokkenluidersregeling van een organisatie: worden er meldingen gedaan, hoe worden die opgevolgd en wat zijn de resultaten hier van ?
- Omdat management override een serieuze factor is voor de meer serieuze fraudezaken (ook fraude in de verslaglegging) zou een gedrags-/cultuuronderzoek, uitgevoerd door de IAF of extern accountant, dat hier (mede) aandacht aan besteedt ook aanwijzingen kunnen geven voor frauderisico's.
- Dit zelfde geldt voor data analyses en dan specifiek voor zogenaamde did/do analyses (heeft er iemand gebruik gemaakt van onjuiste functiescheidingen in het systeem?).